

Между сянката и светлината: един ден с „Лекари на света” в едно от най-големите гета в Европа в квартал „Надежда”, Сливен, България.

В Сливен „Лекари на света” работят в гетото „Надежда”, квартал, затворен от дълга стена и обединяващ четири различни общности (турци, музиканти, влашки и градешки роми). Последното преброяване на населението бе проведено през 2011 г. – 11 730 души са живеели към онзи момент в „Надежда”. Днес според общината тази цифра възлиза на между 20 000 и 25 000 души. Достъпът до медицински грижи е особено сложен за тези общности: повече от 50% от техните членове не са здравно осигурени.

„Лекари на света” са разработили проекта „Превенция на нежеланите бременности сред уязвимото население в Сливен”, за да допринесат за намаляването на женската смъртност и заболяемост, понастоящем с един от най-високите проценти в Европа. „Лекари на света”, които присъстват в гетото от 2004 г. насам, управляват Център за информация и ориентиране по сексуално и репродуктивно здраве (болницата в Сливен редовно приема за раждане млади момичета на възраст между 12 и 17 години. И ако абортът е позволен от законодателството в България, то той остава скъпоструващ и следователно недостъпен за повечето жители на „Надежда”). Повишена е осведомеността на жителите на квартала относно значението на семейното планиране и те са информирани за своите права по отношение на общественото здравеопазване. Те могат също така

да получат безплатно в центъра различни контрацептивни средства (спирала, таблетки, презервативи).

На работно посещение съм за Отдела за техническо сътрудничество на Посолството на Франция и в своя Информационен център ме посреща екипът на „Лекари на света“. Тримата здравни медиатори, произлизащи от общностите, координаторът на проекта и директорката ми разказват за проблемите, с които се сблъсква НПО-то на терен.

“Малките момиченца напускат училище много рано, на около 11 или 12 години, всъщност това е защитен механизъм, така по-малко рискуват да бъдат откраднати”.

Изразът „да бъде открадната“ често се появява в разговора и разкрива истински страх от страна на семействата. В крайна сметка това се случва рядко, но е част от представите за начина на живот на ромските общности. Ако едно момиченце бъде откраднато, то най-често бива подложено на физическо насилие и бива изнасилено, преди да бъде „върнато“ на неговото семейство. Девствеността остава свещена за тези общности, повече никой няма да „поиска“ за брак момиченцето, което я е изгубило, и семействата се опасяват от това. Бракът тогава се превръща в „бизнес“ на продажба на млади момичета, принудени да се омъжават, за да не бъдат откраднати. Въпреки законоустановената за сключване на брак възраст от 16 години в България много млади момичета се омъжават още на 12-13 години.

„След брака много бързо се появява първото дете, тъй като за обществото е абсолютно задължително младата семейна двойка да има дете. Младата жена се премества да живее у семейството на своя съпруг. Свекървата тогава получава нова власт за доминиране. Много често наскоро омъжилите се момичета трудно приемат тази ситуация, те се превръщат в обект на присмех и тормоз за своята свекърва.”

Екипът ми разказва, че от гледна точка на семейното планиране напоследък се открояват две тенденции. Момичетата са склонни да се върнат към образованието си посредством вечерна форма на обучение след първите две или три бременности и бременностите настъпват по-рядко във времето. Тези тенденции са и резултат от комуникация относно правилния начин на употреба на контрацептивните методи (спиралата е най-популярният метод), осъзнаване на икономическите ползи от продължаването на образованието на жените в семейството и осъзнаване на проблемите, които могат да предизвикат неконтролирани поредни и чести бременности.

Екипът работи ежедневно с различните общности и е изградил връзки на доверие с населението. По време на обиколките на здравните медиатори в различните участъци на квартала жените и семействата заговарят директно последните, медиаторите записват часове за проследяването на някои жени, които ползват определен метод за контрацепция, и се осведомяват за здравословното състояние на жителите на квартала. Този начин на работа се допълва от организирането на информационни сесии за групи жени, мъже, младежи от четирите общности.

„Бе необходима тежка работа по комуникация, за да могат някои жени да идват на нашите информационни сесии, понякога мъжете не ги оставяха да идват. Също така се наложи да представяме поетапно съдържанието и разясненията, някои жени в началото много се притесняваха от демонстрацията на поставяне на презерватив

например. Сега се опитваме да достигнем до най-младежката аудитория, която е и най-уязвимата, що се отнася до репродуктивното здраве.”

Една от медицинските сестри, която е работила преди това в администрацията, споделя с мен, че откакто работи в „Лекари на света”, наистина има усещането, че може да промени ситуацията, „*че има какво да каже и може да изложи своето мнение*”.

По пътя, който води до квартал „Надежда”, продължаваме разговора си, който се върти около ролята на община Сливен, която е наела двама гинеколози за прегледите на населението на квартала, но остава доста недостъпна за „Лекари на света”. Научавам и за две други отрицателни явления, които присъстват в „Надежда”:

„Наркотиците като хероина са се появили преди около 5 години. Полицията знае за това и го прикрива. Преди хората дишаха лепило. Насилието и здравословните проблеми, дължащи се на наркотиците, се превръщат в истински проблем в квартала.”

„Има и лихвари, които се възползват от несигурността, в която живеят семействата, заемат пари при високи лихвени проценти, 100%, и карат лицата да работят като роби, заплашвайки ги, че в противен случай ще им вземат къщите, за да бъдат погасени лихвите.”

Влизаме в „Надежда” от единствения вход за автомобили на квартала, ограден с дълга тухлена стена, построена по време на комунистическия период, за да „*предпазва квартала от влаковете*”, които преминават в съседство. На входа огромна нова и празна сграда запълва мястото на някогашното футболно игрище на децата от квартала – детска градина, построена с швейцарско финансиране. Каруца стои на входа, мършав кон гледа тъжно човек, който добавя тежки чували към товара ѝ. Първата част е най-богатата, най-чистата, това е турският квартал. Жителите му работят в чужбина, във Франция, Германия, за да изпращат след това пари на семействата си, да се върнат и построят тези къщи. Става дума за големи къщи с понякога позлатени огради и бодлива тел около тях. На тясната улица между къщите са паркирани скъпи коли. Виждам пращен Мини Купър. Член на екипа ми казва на ухо, че най-люксовите коли, които е виждал в живота си, са били именно в тази част на квартала – „*най-значимият признак за обществено положение*” в един квартал, в който само няколко улици са достатъчно широки, за да преминават по тях коли. Продължаваме и влизаме в административната сграда на квартала, в която се намират и полицията и службата за социално подпомагане. Жена раздава дажби храна на деца – парче хляб, две пластмасови чинийки с желета със странни цветове, сладки.

Излизаме отново на ослепително светлата улица. Горещо е, 11 часът е и слънцето залива със светлина тесните улички. Представят ми първо една срамежлива млада жена, чийто поглед се отмества встрани, тя е облечена със захабена рокля на големи избелели цветя. Получила е помощ и проследяване от „Лекари на света” и сега е с поставена спирала. Има четири деца и е решила да прекъсне честите си бременности. Млада е, но с изморено лице, на което са изписани изтощение и тревога.

По-нататък дете гледа с големите си тъмни очи нашата групичка с бели престилки със синьо лого. Качило се е на купчина пясък, която препречва пътя. Двама мъже събират огромни количества пясък и чакъл, друг заковава греди по конструкция. Преустановяват работата си за миг, когато преминаваме покрай тях, и ни поздравяват. Виждам пряк и настойчив поглед до светла дървена греда.

С всяка наша следваща крачка кварталът се променя, циментът от улицата изчезва, вече вървим по прашен път от кал, който все повече се стеснява. Сгради от голи, черни тухли изместват внушителните къщи на турската общност. Вече сме в района на музикантите. Семейство е седнало на столове на улицата, пред къщата си. Екипът се спира, за да разговаря с жената, която държи дете в ръцете си и наглежда друго с крайчеца на околото си. До нея съпругът, гол от кръста нагоре, с тъмни очила и златни зъби ни пита: „Къде мога да отида да свиря във Франция? Знаете ли за някоя дискотека, която да представя българска музика?“ Настоява. Координаторът на екипа ни обяснява, че той един от най-известните музиканти в квартала. Някои музиканти, подобно на турците, заминават да работят в чужбина и успяват да изпращат пари на семейството си. Но повечето от жителите на квартала се прехранват с неквалифицирана работа в околните заводи, като държат хранителни магазини, събират нелегално отпадъци и препродават рециклируеми материали, или със сезонна работа и бране на орехи.

Продължаваме и стигаме до кръстовище, където група мръсни деца лудуват. Момченце се е качило на дървена каруца, гложга лакомо парче кокал, гризе го, за да открие остатъци от месо, с широко отворени очи. Момченце гледа групата отдалече, вкопчило се в ограда. Две жени преминават пред цветна стена, боси са, с изправени и тъмни силуети. С платнени мокасина, татуировки по ръцете, пригладени с лак коси, слънчеви очила и дебела верижка на шията, самопровъзгласил се говорител се отделя от групата и спира екипа. Отправя искания, задава си въпроси и негодува. Прекарал е

няколко години в Обединеното кралство, преди да се върне в „Надежда“, и сравнява условията на живот, споделяйки гнева си пред екипа в бели престилки. Мръсотията по улиците и липсата на хигиена, която произтича от нея, е първото отправено искане, нито една общинска служба не осигурява сметосъбирането, отпадъците се трупат по ъглите и от тях се носят неприятни миризми. Мухите и плъховете се събират и често се чуват истории за деца, ухапани от огромни плъхове. Така или иначе е невъзможно за сметоизвозващи камиони да стигнат до тази част на квартала с тесни и засипани с пясък улици. Същото важи и за линейките при спешни случаи. Достъпът до питейна вода също е проблем. Течащата вода е налична два или три часа сутрин, след това вечер, но качеството не е добро и много деца страдат от диария. Помпата е в такова състояние, че преди няколко месеца 18-годишен младеж е загинал от токов удар, опитвайки се да я задейства.

Продължаваме по пътя си и преминаваме пред църквата на известен пастор. Насъбралите се деца са обзети от трепетно очакване. Пасторът има навика да подарява храна и дрехи. На следващата улица вълнението не стихва, две семейства подготвят сватба и опъват големи брезенти между къщите. Поздравяваме дъщерята на една от здравните медиаторки, тя е фризьорка и подготвя момичетата от квартала за сватбеното тържество. Много къдрици, диадеми и грим, кокетността е завладяла всички.

Приятното усещане, което съпътства празничните приготовления, радостта и лекотата, които могат да се усетят по лицата, бързо биват изместени от действителността в квартала, когато завиваме към територията на влашките роми.

Сянката на къщите с оголени тухли, черният прах по пътя, отражението на слънцето, което блести в очите, слънцето, което изтощава, смазва. Никаква прохлада, нито една сянка на дърво, никаква зеленина. Усещане за задушаване. Никакво пространство. Улици, посипани с прах, която отлита при

вятър, квартал с избелелите цветове на дрехите на своите жители, сергии с плодове и зеленчуци, червеното на дините се редува с кървавочервеното на суровото месо, върху което се струпват мухите. Смяра. Къщите са се качили една върху друга, хората също, често повече от 50 души от три поколения споделят един и същи дом. Бегли, дебнещи погледи в наша посока, съзирам момиченце със сини панталонки, което ме гледа скришом зад врата с настоятелен и дълбок поглед. От покрив две момиченца ни гледат и ни се усмихват, махайки с ръка. Едва стоящо на крачетата си бебе плаче наред улицата, облечено в мръсна тениска и с обици на ушите. На няколко метра от това място сметището на града пуши в горещината. Мръсни деца с дрехи, напръскани с петна кал, тичат в найлонови чували. Непоносими миризми, които те понасят. Тук живеят „голите цигани“, най-бедното население на „Надежда“, и това е мястото, където се проявява най-много насилие.

Погледът ми улавя в сенката сцени от интериора на къщите – мъж си почива на дюшек в сенчесто кътче, жени готвят, дрехи се сушат на улицата, още по-прашни отпреди изпирането им. Децата играят на карти по улиците, тичат наред боклука и праха. Тяхното игрище е тясната улица, откакто футболното игрище се е превърнало в бъдеща детска градина.

Един-единствен площад с няколко оголени дървета внася малко щрихи на изгоряла от слънцето зеленина и изведнъж придава малко пространство на това множество от хора и къщи. Построен е при избирането в общината на представител от квартала. Преди и тук слънцето е нагривало отпадъците, които са изпускали токсични газове.

Влизаме в тунела, който свързва „Надежда“ с града – втория и единствен друг вход за квартала. Тунелът преминава под жп линия, той е дълъг, тъмен, в него се разминават непознати черни силуети, които влизат и излизат тихо от заградения квартал.

Когато тръгвам отново по пътя, погледът ми се спира на огромните пространства, на планините в далечината, на цялата тази зеленина. И си мисля за контраста със затворения квартал, френетичното и задушавашо гъмжило на „Надежда“. Когато питам: „За какво мечтае едно дете от „Надежда“?“ неизменно получавам отговора: „*Да излезе от квартала, да изгради бъдеще извън него*“.

Ариа Рибиерас

**Думите в курсив са предадени от членовете на екипа на „Лекари на света“ или лицата, срещнати по време на посещението на квартала.*

За повече информация за дейностите на „Лекари на света“: <https://www.medecinsdumonde.org/fr>

За повече информация за проектите, подкрепяни от Сектора за техническо сътрудничество на Посолството на Франция в България : <http://institutfrancais.bg/fr/nos-cooperations/conferences/>

